ЛЕНІНСКАЯ ВУЧОБА

ЧАСОПІС-ПАДРУЧНІК ДЛЯ ПАЧАТКОВЫХ ПАРТШКОЛ І НІЗАВОЙ СЕТКІ ПАРТАСЬВЕТЫ

ОРГАН КУЛЬТПРАПУ ЦККП (б)Б

КНІГА 10

ЦАНА 15 КАП.

ЛЕНІНСКАЯ ВУЧОБА

ЧАСОПІС-ПАДРУЧНІК ДЛЯ ПАЧАТКОВЫХ ПАРТЫЙНЫХ ШКОЛ

ОРГАН КУЛЬТПРОПУ ЦК КП(б)Б

Адказны рэдактар МОДЭЛЬ

Рэдколегія:

А. КАНАКОЦІН, Я. РАМАНЧУК, П. СТАРАВОЙТАЎ,
Д. ОРЛІС, КЛІМАЎ і ПЭРЛІНА

№ 10

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА БЕЛАРУСІ
ВУЧПЭДСЭКТАР
МЕНСК 1931

Літаратурная праўка *Багун*
Тэхрэдактар *І. Мілешка*
Корэктар *Казалёва*

Заказ № 2036. 10.000 екз. Галоўлітбел № 2470

Друкарня імя Сталіна.

КАПІТАЛІСТЫЧНАЯ І СОЦЫЯЛІСТЫЧНАЯ ТЭХНІКА І ЗАДАЧА БАЛЬШАВІКОЎ АЎЛАДАЦЬ ТЭХНІКАЙ.

І. Як разьвівалася тэхніка да капіталізму.

Пры капіталізьме тэхніка разьвілася і ўзьнялася на такую вышыню, на якой яна не стаяла ніколі раней.

Паравая машына, чыгунка, параход, нафтавы і бэнзінны мотор, аўтомобіль, аэроплян і нарэшце шырокае ўжываньне электрычнасьці—усё гэта было вынайдзена і стала шырока ўжывацца толькі пры капіталізьме.

Пры ўсіх ранейшых грамадзкіх ладах тэхніка была разьвіта вельмі слаба. Ні нявольніцкі лад, ні лад фэўдальны (прыгоньніцкі) ня ведалі такіх тэмпаў разьвіцьця тэхнікі. Яна разьвівалася, вядома увесь час, але разьвівалася вельмі маруднымі тэмпамі. Людзі стагодзьдзямі, а яшчэ раней, на зары чалавечай гісторыі, тысячагодзьдзямі, ўжывалі адзін і той-жа інструмант, адны і тыя-ж прыёмы працы, пакуль увадзілася якое-небудзь удасканаленьне.

Вельмі доўгі час (у працягу дзесяткаў, або можа і соцень тысячагодзьдзяў) людзі ня ведалі і ня ўмелі апрацоўваць мэталяў. Уся тэхніка, усе інструманты рабіліся з дрэва, з каменьняў, часткова з касьцей тых жывёл, якіх людзі здабывалі ў часе паляваньня. Рабілі каменныя тапары, каменныя наканечнікі для коп'яў і г. д. Адзінай сілай, якая рухала гэты інструмант, была сіла самога чалавека. Чалавек вельмі доўга застаецца галоўнай крыніцай энэргіі. Паступова людзі навучыліся апрацоўваць мэталь. З пачатку апрацоўваліся больш мяккія мэталі: медзь, волава (са сплаву медзі і волава рабіліся брэнзавыя інструманты), а потым—і жалеза. У дапамогу да сваёй уласнай мускульнай сілы людзі пачалі ўжываць і мускульную сілу жывёлы, якую яны патрохі асвойвалі, рабілі хатняй жывёлай. Але вельмі

доўгі час гэта жывёла асвойвалася выключна для таго, каб карыстацца яе мясам, малакэм, скурай. Потым пачалі ёю карыстацца і для транспорту. Людзі пачалі езьдзіць на быках (каровах), аслах, вярблюдах, значна пазьней—на конях. Для работы-ж жывёлу пачалі выкарыстоўваць у больш ці менш значнай меры тады і там, дзе людзі перайшлі да сталага земляробства. У Мэсапатаміі (краіна ў Азіі), у Эгіпце (у Афрыцы) за некалькі тысячагодзьдзяў да нашага часу вынайшлі водачарпальнае кола, каб паліваць палі. Гэта кола прыводзілася ў рух сілай валоў, а потым вярблюдаў. Валы ўжываліся і для малацьбы. Ганялі іх па зжатым збожжы і яны капытамі выбівалі зерне. Для самага-ж ворыва, вельмі доўгі час жывёлай не карысталіся. Зямлю выраблялі рукамі, матыгамі.

У больш позьні час, у старажытнай Грэцыі і Рыме, якія былі для таго часу вельмі культурнымі краінамі, таксама асноўнай жывёлай, якой карысталіся ў сельскай гаспадарцы (ўжо і для ворыва), быў вол. Але і тут, вядома, і ў сельскай гаспадарцы і ў рамесьніцтве галоўнай рабочай сілай была сіла нявольнікаў.

У сярэднія вякі, у Эўропе, у часы прыгоньніцтва галоўнай рабочай жывёлай у сельскай гаспадарцы паступова робіцца конь. Але ў прамысловасьці чалавек яшчэ амаль зусім не карыстаецца ні сіламі жывёлы, ні сіламі прыроды. Што гэта за прамысловасьць? Гэта было прымітыўнае рамесьніцтва, якое вельмі доўгі час ня было яшчэ аддзелена ад земляробства. Селянін, жывучы на вёсцы, адначасова займаўся якім-небудзь рамесьніцтвам: ганчарным, ткацкім, кравецкім, шавецкім і г. д. Інструмант, якім ён працаваў, таксама быў вельмі нескладаны: розных відаў малаткі, тапор, піла, нажы, нажніцы, ручная прасьніца, кросны, ганчарны круг, кавальскія мяхі.

II. Як разьвівалася тэхніка пры капіталізьме.

Гандляры закабалілі саматужнікаў і арганізавалі першыя вялікія майстэрні—мануфактуры.

Паступовае разьвіцьцё гандлю прыводзіць да аддзяленьня прамысловасьці ад сельскай гаспадаркі. Рамесьнікі ў значнай частцы пераходзяць у гарады, дзе адбываюцца ярмаркі, дзе лягчэй прадаць свае вырабы.

Тая хатняя прамысловасьць, якая застаецца на вёсцы, хутка падпадае пад уплыў буйных гандляроў, скупшчык закабаляе вясковага саматужніка галоўным чынам праз пазычкі. Ён робіцца ня толькі скупшчыкам, але і раздатчыкам сыравіны. Саматужнік працуе ўжо не на ўласнай сыравіне, а на сыравіне (прыкладна: на воўне, у сукнаробчай прамысловасьці), якая зьяўляецца ўласнасьцю гандляра—раздатчыка. Ды і варштат ужо па сутнасьці не яго варштат. Бо гандляр у кожны момант можа яго адабраць за даўгі. Гэткі саматужнік па сутнасьці справы ўжо не зьяўляецца свабодным рамесьнікам. Ён зрабіўся наёмным работнікам гандляра. Уся розьніца паміж ім і сучасным пролетарам тая, што ён працуе на капіталіста ўдому, а пролетар на фабрыцы.

Ад гэтага становішча—адзін крок да мануфактуры. Гандляры зразумелі, што для іх карысьней аб'яднаць гэтых закабаленых саматужнікаў у адным памяшканьні. Тут і лягчэй назіраць за іх працай і падганяць іх, ды і сумесная праца многіх работнікаў адразу дасьць павялічэньне продукцыйнасьці працы, экономію на сыравіне, інструмантах і г. д.

«Прасьніцы і кросны, раскіданыя раней па вёсках, цяпер аб'яднаюцца ў нямногіх вялікіх рабочых казармах, таксама як і самыя рабочыя, і сыравіна, і прасьніцы, і кросны, і сыры матэрыял, са сродкаў, якія забясьпечваюць незалежнае існаваньне прадзільшчыкаў і ткачоў, ператвараюцца ў сродкі, якія забясьпечваюць панаваньне над прадзільшчыкамі і ткачамі і высмоктваньне з іх неаплочанай працы» (Маркс).

Мануфактура дала значны штуршок разьвіцьцю тэхнікі.

Мануфактура дала значны штуршок для разьвіцьця тэхнікі. Калі шмат работнікаў аб'ядналіся ў аднэй майстэрні, стала магчыма ўвесьці вялікі падзел працы. Раней рамесьнік рабіў сам усю рэч ад пачатку да канца. Цяпер кожны работнік стаў спэцыялізавацца на аднэй опэрацыі. Ад гэтага значна павялічылася продукцыйнасьць працы. Да нас дайшло апісаньне работы аднэй ангельскай мануфактуры канца XVIII стагодзьдзя, дзе выраблялiся шпількі. «Кожны работнік выконвае адну пэўную опэрацыю: адзін цягне дрот, другі выроўнівае яго, трэці абразае, чацьверты завастрае, пяты толькі абточвае канец, шосты насаджвае галоўкі і г. д. Дзякуючы гэткаму падзелу працы ў мануфактуры пры дзесяці рабочых выраблялася 12 фун. шпілек у дзень,

г. ё. каля 49 тысяч шпілек. Такім чынам на кожнага рабочага ў сярэднім прыпадала ў дзень 4800 шпілек, у той час, як саматужнік-адзіночка ледзь пасьпяваў выпрацаваць 20 шпілек за ўвесь рабочы дзень»[1]).

Гэты падзел працы адбіўся і на самой тэхніцы, на самім інструманце. Апошні стаў вельмі рознастайным. Зьявіліся сотні рознастайных модэляй малаткоў і інш. ударных, рэзальных, габлявальных інструмантаў. Інструмант удасканалілі так, каб ён найбольш падыходзіў да аднэй толькі опэрацыі. А паколькі і сама опэрацыя стала вельмі простай (раз ударыць малатком, разануць ці сякануць) і аднастайнай, і інструмант цалкам да яе дапасаваны—дык рабочаму, уласна кажучы, і думаць ня трэба было ў часе працы. Галава зрабілася непатрэбнай. Патрэбны толькі рукі, ды прывычка каб рабіць адзін і той-жа рух правільна і аднастайна і як мага хутчэй. Чалавек стаў падобным да машыны. І чым менш ён быў падобны да чалавека, чым больш марудна працавалі яго мазгі і чым хутчэй рухаліся рукі,—тым лепшым ён лічыўся работнікам.

Цяпер стала магчыма гэтага чалавека-машыну замяніць сапраўднай машынай, якая-б зусім ня думала, а раўнамерна рухалася-б і прыводзіла-б у рух рабочы інструмант.

Заставалася толькі да рабочага інструманту прыстасаваць перадатачны мэханізм (а такія мэханізмы ўжо былі) і знайсьці нейкую сілу, сілу жывёлы, або сілу прыроды, якая-б прыводзіла ў рух машыну.

Самым моцным рухавіком у часы мануфактуры быў вадзяны млын.

Спробы ўжываць рабочую сілу жывёлы ў прамысловасьці далі вельмі нязначныя вынікі. Сілу коняй і інш. жывёлы выкарыстоўвалі пры дапамозе нескладаных мэханізмаў: коннага прыводу, ступічнага кола. Але гэтую сілу цяжка было ўжываць у вялікіх разьмерах. Чым больш запрагалася коняй, тым цяжэй было з імі ўправіцца, тым меншая была карысьць ад ужываньня конскай сілы.

---

[1]) Бачароў і Іоанісіяні. Падручнік гісторыі клясавай барацьбы, вып. 1-ы, стар. 10.

«З усіх буйных рухавых сіл, якія засталіся ў спадчыну ад мануфактурнага пэрыоду, сіла каня была найгоршай, часткова таму, што ў каня ёсьць свая ўласная галава, часткова таму, што ён дарагі і можа ўжывацца на фабрыках у абмежаваных разьмерах». (Маркс—Капітал, т. I).

Куды большую карысьць давалі сілы прыроды. Але з іх сіла ветру была недастаткова рэгулярнай і таму найбольшае ўжываньне знайшла сабе сіла вады. Вадзяны млын быў найбольш складаным (калі ня лічыць гадзіньніка) і найбольш моцным мэханізмам у сярэднія вякі і ў часы мануфактуры. «У адзінаццатым і трынаццатым стагодзьдзях вадзяныя рухавікі заваявалі мукамольную справу і цалкам выцясьнілі з яе ступічны і конныя прывады. У XII—XIV стагодзьдзі ў суконнай вытворчасьці яны атрымалі поўную перамогу над нажнымі валяльнымі машынамі. У гэтыя-ж часы пачалося іх распаўсюджваньне ў горнай справе, перш за ўсё для адліваньня вады з шахтаў, а потым і для падыманьня руды, для абслугоўваньня доменных печаў (разьдзьмухваньне мяхоў), для раздробленьня руды ў вялізарных ступах і г. д. З канца XVII стагодзьдзя і асабліва ў XVIII веку, пачалося шырокае ўжываньне вадзяных рухавікоў у тэкстыльнай прамысловасьці, асабліва, у баваўнянай, якая ў гэты час уступіла ў эпоху хуткага росту». (Сьцяпанаў—Электрыфікацыя СССР, стар, 41).

Разьвіцьцё сусьветнага гандлю і імкненьне капіталістаў пашыраць вытворчасьць выклікалі «прамысловы пераварот» у Англіі.

Але і вадзяны рухавік ня мог доўгі час задавальняць патрэб прамысловасьці. Сусьветны гандаль хутка разьвіваўся. Капіталісты ў пагоні за прыбыткамі імкнуліся ўтвараць як мага больш тавараў, каб задаволіць попыт, каб вывозіць іх у іншыя дзяржавы, у колёніі. Капіталісты ўзбуйнялі свае майстэрні—мануфактуры, ставілі больш варштатаў, наймалі больш рабочых. Вучоныя людзі і проста вынаходцы пачалі працаваць над вынаходжаньнем новых больш удасканаленых варштатаў. Краінай найбольш разьвітога капіталізму ў гэты час (другая палова XVIII стагодзьдзя)—была Англія. І ў Англіі пачаўся так званы «прамысловы пераварот». Цэлы шэраг вынаходзтваў цалкам зьмянілі твар мануфактуры, ператварылі мануфактуру (прамысловасьць, якая грунтавалася на ручной працы) ў сучасную машынную індустрыю.

«Першым вынаходзтвам, якое паскорыла процэс вытворчасьці, было ўвядзеньне ў ткацкай справе «лятучага чаўнака», які быў вынайдзены гадзіншчыкам Кейем у 1733 годзе: ён павялічыў выпрацоўку тканіны ў два разы. Гэтае новаўвядзеньне павялічыла попыт на прадзіва: востра пачаў адчувацца недахоп сыравіны для ткацкіх мануфактур. «Прадзільны голад» штурхнуў вынаходцаў шукаць спосабаў, якія-б паскорылі вытворчасьць прадзіва. У 1765 годзе ткач і плотнік Харгрэўс замяніў прасьніцу ручной машынай, якую ён назваў «Джэні». Працуючы на гэтай машыне, адзін рабочы прыводзіў у рух некалькі валікаў і адначасова мог выпрацоўваць 8 нітак. Хуткасьць прадзіва павялічылася ў 200 разоў. У далейшым на машыну ставілі дзесяць і болей верацён. Былы цырульнік Аркрайт у 1769 годзе вынайшаў машыну, якая прыводзілася ў рух вадзяной сілай (ватэрная машына). Ён першы адчыніў вялікую папяровую фабрыку з некалькімі сотнямі рабочых. «Джэні» давала тонкую нітку, а ватэрная машына—таўстую. У 1779 годзе прадзільшчык Крэмптон, выкарыстаўшы і ўдасканаліўшы вынаходзтвы Харгрэўса і Аркрайта, пабудаваў прадзільную машыну «Мюль-Джэні» (мяшаную машыну), якая вырабляла прадзіва вельмі хутка і выводзіла моцную і тонкую нітку. Ткачы ўжо не маглі спраўляцца з сваёй работай,—пачаўся сапраўдны «ткацкі голад», які скончыўся пасьля вынаходжаньня мэханічнага ткацкага варштату Картрайтам (1785 год). Хуткасьць вытворчасьці дзякуючы гэтаму вынаходзтву павялічылася ў 40 разоў. Першыя машыны прыходзіліся ў рух сілай рабочага, жывёлы або вады. І толькі вынаходжаньне ў 1765 годзе вучоным хэмікам Джэмсам Уатам паравога рухавіка зрабіла рашаючы пераварот у тэхніцы і прамысловасьці. (Бачароў і Іоанісіяні—Гісторыя клясавай барацьбы, вып. I, стар. 16).

XIX век—век паравой машыны.

Ужываньне сілы пары дала магчымасьць павялічыць продукцыйнасьць працы так, як гэтага ніколі ня было раней. Дзякуючы паравой машыне хутка разьвіваліся старыя галіны прамысловасьці, узьнікалі новыя галіны. Сіла пары зрабіла пераварот у горнай справе, у апрацоўцы мэталяў. Замест молату весам у некалькі кілё, можна стала ўжываць паравы молат да 50 тон (3.000 пуд.) і больш весам. Разьвіцьцё мэталюргіі спрыяла вырабу ўсё новых і новых машын. І неўзабаве самыя машыны пачалі вы-

рабляць таксама машынамі, фабрычным спосабам. Пара зрабіла пераварот і на транспорце. У 1804 г. Фультон пабудаваў параход, у пачатку другой чвэрткі XIX стагодзьдзя Стэфэнсон пабудаваў першы паравоз.

Век разьвіцьця капіталізму, XIX век, быў векам паравой машыны.

Побач з паравымі рухавікамі з канца стагодзьдзя ўсё больш пачынаюць ужываць так званыя «рухавікі ўнутранага гарэньня». Бэнзінныя, нафтавыя, карасінныя, газавыя рухавікі. Галоўныя перавагі гэтых машын у тым, што яны маюць вялікую патужнасьць пры параўнальна малой вазе. Бэнзінны рухавік даў магчымасьць пабудаваць аўтомобіль, аэроплян.

Але і гэты рухавік ня можа цалкам задаволіць патрэбаў капіталістычнай прамысловасьці. Конкурэнцыя і пагоня за прыбыткам штурхае да масавага вырабу тавараў, да пабудовы фабрык-гігантаў. Патрэбны новыя крыніцы таннай і моцнай энэргіі. У прамысловасьці, у транспорце пачынае ўсё больш і больш ужывацца электрычная энэргія, будуюцца буйныя электрычныя станцыі, якія прыводзяцца ў рух сілай пары, або сілай вады. Галоўная перавага электрычнасьці ў тым, што яна можа перадавацца на вялікую адлегласьць па дроце[1]). Такім чынам дасягаецца вялікая эканомія ў перавозцы паліва: вугаль, торф можна паліць на тым месцы, дзе ён здабываецца. Для забясьпечаньня гарадоў энэргіяй можна выкарыстаць сілу рэк, якія знаходзяцца далёка ад гарадоў.

Разьвіцьцё тэхнікі пры капіталізьме—вынік конкурэнцыі і клясавай барацьбы паміж рабочымі і капіталістамі.

Якія прычыны штурхалі разьвіцьцё тэхнікі пры капіталізьме. Асноўных прычын дзьве. Конкурэнцыя паміж капіталістамі і клясавая барацьба паміж капіталістамі і рабочымі.

Кожны капіталіст імкнуўся павялічыць свае прыбыткі, прадаць больш тавару, адбіць пакупнікоў ад свайго конкурэнта, а для гэтага трэба было таней за конкурэнта прадаваць тавар. Та-

[1]) А ў такіх галінах, як радыё, тэлебачаньне (перадача вобразаў, кіно-карцін па радыё), электрычнасьць дзейнічае на адлегласьці і бяз дроту. Зараз вядзецца дасьледчая работа па перадачы электрычнай сілы бяз дроту і для мэт прамысловасьці, для прывядзеньня ў рух машын.

ней мог прадаць той капіталіст, якому і выраб гэтага тавару абыходзіўся таней, які больш эксплёатаваў сваіх рабочых і ўводзіў новыя машыны.

Але рабочыя хутка пачалі змагацца супроць бязьлітаснай эксплёатацыі капіталістаў. Яны пачалі барацьбу за павялічэньне зарплаты, за ўмяншэньне рабочага дня. У Англіі ўжо ў першай палове XIX стагодзьдзя пачалі расьці профэсіянальныя саюзы. Рабочыя пачынаюць баставаць.

І вось разьвіцьцё тэхнікі, увядзеньне новых машын робіцца моцнай зброяй у руках капіталістаў у іх барацьбе з рабочымі.

Вось што аб гэтым пісаў Карл Маркс.

«Пачынаючы з 1825 году вынаходзтвы і ўжываньне машын былі толькі вынікам вайны паміж рабочымі і прадпрыемцамі. У Англіі стачкі заўсёды зьяўляліся повадам да вынаходзтва тых або іншых машын. Машыны былі, можна сказаць, зброяй капіталістаў супроць абурэньня кваліфікаваных рабочых. Сельфактар (аўтоматычны прадзільны варштат) прагнаў з поля бою прадзільшчыкаў, якія ўзбунтаваліся».

Увядзеньне новых машын выцясьняе працу кваліфікаваных рабочых працай жанчын і дзяцей, зьніжае зарплату, павялічвае беспрацоўе. Машына, якая павінна была і якая можа палегчыць працу чалавека, пры капіталізьме робіцца сродкам яшчэ большай эксплёатацыі рабочых. Рабочы—нявольнік гэтай машыны. Замест таго, каб зьменшыць рабочы дзень, машына прыводзіць да беспрацоўя адных рабочых і да павялічэньня рабочага дня другіх.

Закабалены, голы рабочы амаль ня можа карыстацца тымі палепшаньнямі матэрыяльнага жыцьця, да якіх прывяло разьвіцьцё тэхнікі пры капіталізьме.

І на самай справе, якая карысьць галоднаму беспрацоўнаму зараз, у час сусьветнага экономічнага крызісу (калі налічваецца 35 млн. беспрацоўных), ад таго, што склады капіталістаў ломяцца ад розных тавараў? Ён іх ня можа купіць. Якая карысьць рабочаму з таго, што тэхніка дала магчымасьць пабудаваць небаскробы ў 70 паверхаў? Ён начуе на вуліцы.

Усе дасягненьні навукі і тэхнікі буржуазія ўжывае для таго, каб у часе войнаў, выкліканых конкурэнцыяй паміж капіталістамі, задушыць як найбольш народу.

У сучасны момант капіталізм ужо ня можа больш разьвіваць тэхніку.

Але трэба сказаць, што ўжо мінуліся тыя часы, калі капіталізм хоць на касьцёх рабочых, але рухаў тэхніку наперад. Цяпер капіталізм ня столькі разьвівае тэхніку, колькі затрымлівае яе разьвіцьцё. Чым гэта тлумачыцца?

Па-першае, тым, што за апошнія дзесяцігодзьдзі ў радзе галін прамысловасьці капіталісты аб'ядналіся ў буйныя компаніі (трэсты, сындыкаты). Гэтыя трэсты часта робяцца поўнымі гаспадарамі на рынку. Трэст вырабляе большую частку продукцыі ў данай галіне прамысловасьці і мае магчымасьць дыктаваць рыначныя цэны. Трэст робіцца як кажуць «монополістам». Ён ужо не зацікаўлены ў бязупынным разьвіцьці тэхнікі, бо вялікія прыбыткі ён і так можа нажываць шляхам высокіх—монопольных—цэн. Акрамя таго, заводы і фабрыкі робяцца такімі вялікімі, што кожнае ўдасканаленьне, кожнае пераабсталяваньне патрабуе вялізарных затрат капіталу. Замест таго, каб ужываць новыя вынаходзтвы, капіталісты скупляюць патэнты [1]) і кладуць іх пад сукно.

Вось што піша аб гэтым Ленін.

«Паколькі ўстанаўляюцца хоць-бы часова монопольныя цэны, паколькі зьнікаюць да вядомай ступені пабуджальныя прычыны да тэхнічнага, а значыць, і да ўсякага іншага прогрэсу, руху наперад, пастолькі зьяўляецца нават экономічная магчымасьць штучна затрымліваць тэхнічны прогрэс... Нямецкі картэль [2]) бутэлькавых фабрыкантаў скупляе патэнты ў Оўэнса [3]), кладзе іх пад сукно, затрымлівае іх ужываньне». (Том XIII, выд. 1-е, стар. 342).

Апроч таго, за апошнія гады капіталізм наогул не зацікаўлены ў разьвіцьці вытворчасьці. Навошта разьвіваць тэхніку, павялічваць колькасьць продукцыі, калі і так на працягу дзесяцігодзьдзя фабрыкі і заводы працуюць бяз поўнай нагрузкі. Рынкаў для капіталістычнай прамысловасьці, дзякуючы зголеньню

---

[1]) Патэнт—пасьведчаньне, якое дзяржава дае вынаходцу ў тым, што ён сапраўды зьяўляецца гаспадаром свайго вынаходзтва. У буржуазных краінах вынаходца можа прадаць свой патэнт і гэтым перадаць другой асобе права на выключнае ўжываньне свайго вынаходзтва.

[2]) Картэль—адзін з відаў буйных капіталістычных компаній.

[3]) Оўэнс—вынаходца, які пабудаваў новую ўдасканаленую бутэлькавую машыну.

мас, ужо даўно не хапае. Сучасны эканомічны крызіс яшчэ больш абвастрыў становішча, яшчэ больш паказаў, што капіталізм ня можа знайсьці ўжываньня для таго тэхнічнага вытворчага апарату, які ён сам стварыў.

Плянавая электрыфікацыя пры капіталізьме немагчыма.

Тое, як капіталізм у сучасны момант перашкаджае далейшаму разьвіцьцю тэхнікі, лёгка зразумець, калі прасачыць, як ужываецца электрычнасьць у капіталістычных краінах. Буйнейшыя электрычныя станцыі знаходзяцца ў руках прыватных кампаній, якія выкарыстоўваюць сваё монопольнае становішча для таго, каб лупіць скуру са спажыўца. Сучаснае становішча тэхнікі дае поўную магчымасьць правесьці сапраўдную плянавую электрыфікацыю буйнейшых капіталістычных краін. Ёсьць ужо нават тэхнічна абгрунтаваныя пляны электрыфікацыі ўсёй Эўропы. Але капіталісты і слухаць ня хочуць аб ажыцьцяўленьні гэтых плянаў. Пры капіталізьме плянавая электрыфікацыя немагчыма. Як толькі зьяўляецца проект плянавай электрыфікацыі якой-небудзь краіны, пачынаецца шалёная агітацыя супроць гэтага пляну. Агітуюць уласьнікі электрастанцый, бо яны баяцца зьніжэньня сваіх драпежніцкіх прыбыткаў. Агітуюць вугальныя кампаніі, бо шырокае ўжываньне электрычнасьці ў прамысловасьці можа падарваць іх прыбыткі. Разгортваецца вялізарная барацьба, і нарэшце, як правіла, пляны электрыфікацыі кладуцца пад сукно.

Апроч таго буржуазія баіцца плянавай электрыфікацыі і з палітычных меркаваньняў. У часе рэволюцыі дастаткова толькі пролетарыяту захапіць некалькі буйнейшых электрастанцый, каб прыпыніць работу ўсёй прамысловасьці.

Аб агульнай-жа плянавай электрыфікацыі некалькіх сумежных краін пры капіталізьме і гаварыць ня прыходзіцца. Занадта вялікія для гэтага нацыянальныя супярэчнасьці паміж буржуазіяй розных краін. Ні ў аднэй краіне буржуазія ня хоча зьвязваць лёс сваёй прамысловасьці, а значыцца і сваю бояздольнасьць у выпадку вайны, з электрастанцыямі, якія знаходзяцца на тэрыторыі суседа.

Ды і сама электрыфікацыя пры капіталізьме зьвязана з надта вялікімі накладнымі расходамі. Прыватная ўласнасьць ставіць ёй усюды перашкоды. За зямлю пад станцыяй трэба плаціць яе ўласьніку, за ваду трэба плаціць; уласьнікам зямлі, на якой ста-

віцца высокавольтная лінія для перадачы электраэнэргіі,—трэба плаціць. А лінію праводзяць на сотні кілёмэтраў.

Толькі пры дыктатуры пролетарыяту, толькі ў соцыялістычным грамадзтве, толькі пасьля зьнішчэньня прыватнай уласнасьці, крызісаў, конкурэнцыі,—можна поўнасьцю выкарыстаць тэхнічныя магчымасьці, створаныя пры капіталізьме, можна разьвіваць тэхніку далей.

III. Разьвіцьцё тэхнікі ў Савецкім Саюзе.

Толькі пры дыктатуры пролетарыяту тэхніка можа разьвівацца хуткімі тэмпамі.

Што штурхае разьвіцьцё тэхнікі ў Савецкім Саюзе. У нас тэхніка разьвіваецца ня ў выніку конкурэнцыі паміж капіталістамі і ня ў выніку барацьбы капіталістаў супроць рабочых.

У нас тэхніку разьвівае сама рабочая кляса, для таго, каб палепшыць сваё матэрыяльнае становішча, палегчыць сваю працу, дапамагчы селяніну перабудаваць сельскую гаспадарку па-новаму. У нас тэхніка разьвіваецца сьвядома, паводле агульнага пляну, а не анархічна, ад выпадку да выпадку, як у капіталістычным грамадзтве. У нас няма такіх сіл, якія-б затрымлівалі разьвіцьцё тэхнікі. У нас ня можа быць крызісаў—наадварот, нам увесь час не хапае тавараў для задавальненьня ўвесь час узрастаючых патрэб мас. У нас няма арміі беспрацоўных, якую можна прымусіць працаваць за капейкі замест таго, каб увесьці новыя машыны. (Так, напрыклад, у Амэрыцы ў часе крызісу на земляных работах замест ужываньня экскаватараў пачалі ўжываць танную фізычную сілу беспрацоўных). У нас наадварот, увесь час не хапае рабочых рук для нашага вялізарнага будаўніцтва, і адзіны выхад—у разьвіцьці тэхнікі. У нас плянавая гаспадарка, а таму—тыя-ж самыя машыны могуць быць выкарыстаны непараўнальна лепш, чым пры капіталізьме. Так, напрыклад, у такой перадавой краіне, як Амэрыка, дзякуючы параўнальна невялікім разьмерам сялянскай (фэрмэрскай) гаспадаркі, трактар у сярэднім працуе ў год ня больш 400—600 гадзін. У нас нагрузка трактара дасягае да 2500 гадзін. У нас адны і тыя-ж трактарныя колёны перакідваліся і пасьлядоўна працавалі ў Крыме, на Украіне, у Сібіры.

Хіба гэта магчыма пры капіталізьме, з яго прыватнай уласнасьцю і бясплянавасьцю?

Хіба магчыма пры капіталізьме, з яго прыватнай уласнасьцю на зямлю, існаваньне гаспадаркі ў 175 тысяч га, накшталт нашых буйнейшых збожжавых саўгасаў.

І ўрэшце сама рабочая кляса, той факт, што яна знаходзіцца на чале ўлады, становіцца вялічэзнай крыніцай тэхнічнага разьвіцьця.

Разьвіцьцё тэхнікі пры капіталізьме ідзе па шляху да «аўтаматычнай фабрыкі». Гэта ёсьць да такой фабрыкі, на якой уся работа рабілася-б выключна машынамі, дзе-б продукт сам перадаваўся ад машыны да машыны, дзе-б да яго не датыкаўся чалавек з моманту паступленьня сыравіны ў машыну і да моманту выхаду гатовага продукту. Прыкладам фабрыкі, якая набліжаецца да поўнай аўтаматызацыі, зьяўляюцца буйныя папяровыя фабрыкі, некаторыя хэмічныя вытворчасьці.

Але капіталізм ня можа шырока разьвіць аўтаматычнай фабрыкі. Бо гэткая фабрыка патрабуе зусім іншага рабочага. Рабочы, які на гэтай фабрыцы толькі і наглядае за машынай, павінен быць тэхнічна высока адукаваным і культурным. Капіталісты-ж ня могуць дапусьціць таго, каб шырокія масы рабочых аўладалі тэхнічнымі ведамі, каб узвышаўся іх культурны ўзровень. Гэткага рабочага нялёгка будзе эксплёатаваць. І навука застаецца прывілеяй буржуазіі і буржуазнай інтэлігенцыі. Прымаюцца ўсе захады да таго, каб захаваць розьніцу паміж фізычнай і разумовай працай.

Зусім іншае становішча ў нас у Савецкім Саюзе, дзе ўжо дзесяткі тысяч рабочых набываюць вышэйшую адукацыю, дзе існуюць заводы тэхнікумы, і заводы ВТНУ, дзе паступова падрыхтоўваюцца ўмовы для зьнішчэньня рэзьніцы паміж фізычнай і разумовай працай.

Рабочы, які ў нас працуе не на капіталіста, а на самаго сябе, на падставе соцыялістычнага спаборніцтва, імкнецца ўвесь час рацыяналізаваць вытворчасьць. Мы маем штодзенна тысячы рацыяналізатарскіх прапаноў, дзесяткі і сотні вынаходзтваў, якія павялічваюць продукцыйнасьць працы.

Мы павінны правесьці плянавую электрыфікацыю ўсёй краіны.

Якая нам патрэбна тэхніка?

На базе тэй тэхнікі, якая нам дасталася ў спадчыну ад капіталізму, мы змаглі пачаць будаўніцтва соцыялізму. Але для таго,

каб пабудаваць поўнае соцыялістычнае грамадзтва, нам неабходна падвесьці пад нашую гаспадарку зусім новы тэхнічны фундамант. Які гэта фундамант?

Вось што аб гэтым гаворыць Ленін.

«Такой базай зьяўляецца толькі электрычнасьць... Толькі тады, калі краіна будзе электрыфікавана, калі пад прамысловасьць, сельскую гаспадарку і транспорт будзе падведзена тэхнічная база сучаснай буйнай прамысловасьці—толькі тады мы пераможам канчаткова». (**Ленін.** Даклад на VIII зьезьдзе саветаў).

Мы павінны правесьці плянавую электрыфікацыю ўсёй краіны. Павінны пабудаваць столькі магутных электрастанцый, каб мець магчымасьць перавесьці на электрычную энэргію ня толькі работу прамысловасьці, але і ўсёй сельскай гаспадаркі. Вядома, у бліжэйшыя некалькі год мы гэтага не дасягнем. Пакуль-што мы павінны ўсямерна разьвіваць трактарызацыю сельскай гаспадаркі. Але трэба разумець, што толькі электрыфікацыя сельскай гаспадаркі дасьць гэткі ўздым вытворчасьці, аб якім нам цяпер нават цяжка і марыць. Пры таннай электрычнай энэргіі ворыва электраплугам будзе куды больш экономным, чымся трактарны выраб глебы. Электраплуг ужо і цяпер лёгка можа ўзараць 1 га ў гадзіну. Электрычнасьць дасьць магчымасьць шырока ўжываць электрычны нагрэў глебы, ад чаго значна ўздымаецца ўраджайнасьць. У апошнія часы добрыя вынікі далі досьледы па апрацоўцы насеннага матэрыялу рэнтгенаўскімі праменьнямі. Ураджайнасьць апрацаванага такім чынам матэрыялу ў некалькі разоў вышэй за звычайную. Для работы рэнтгенаўскіх апаратаў таксама патрэбен электрычны ток. Электрычнасьць можа шырока ўжывацца і ў астатніх работах у сельскай гаспадарцы:— у жывёлагадоўлі (электрычная дойка кароў, загатоўка кармоў), пры апрацоўцы тэхнічных культур і г. д.

Так, у Амэрыцы на некаторых буйнейшых капіталістычных фэрмах працуюць удасканаленыя даільныя машыны, якія прыводзяцца ў рух электрычнасьцю. Такая машыны («Ротоляктор») адначасова чысьціць, мые і выдойвае кароў. «Ротоляктор» у гадзіну абслугоўвае 240 кароў. Лік рабочых, якія абслугоўвалі чыстку, мойку і даеньне кароў, дзякуючы гэтай машыне скарочаны з 65—70 да 7.

Электрыфікацыя сельскай гаспадарцы дасьць магчымасьць самым шырокім чынам мэханізаваць усю работу, узьняць добра-

быт і культурны ўзровень колгаснага сялянства, дапаможа зьнішчыць усялякую розьніцу паміж горадам і вёскай.

Танная электрычная энэргія будзе садзейнічаць узьняцьцю тэхнікі і ў прамысловасьці. Так, у мэталюргіі можна будзе шырока ўжываць электрычную выплаўку мэталяў. Такая выплаўка цяпер ужываецца толькі для выпрацоўкі найбольш каштоўных мэталяў: высокагатунковых сталяй, алюмінію.

Танная электрычная энэргія будзе базай і для самага шырокага разьвіцьця хэмічнай прамысловасьці. Так, пры дапамозе электрычнага току з вугалю і вапны вырабляецца штучнае ўгнаеньне для сельскай гаспадаркі. Электрычны ток даў магчымасьць атрымліваць азот для ўгнаеньня непасрэдна з паветра і вырабляць салетру.

Урэшце, наяўнасьць шматлікіх магутных электрастанцый дасьць магчымасьць шырока электрыфікаваць нашыя чыгункі і гэтым самым значна павялічыць іх правозаздольнасьць.

Мы ўжо пабудавалі шэраг буйнейшых электрастанцый.

Якія посьпехі мы маем у галіне электрыфікацыі краіны?

За дзесяць год, якія мінулі ад часу прыняцьця VIII зьездам саветаў вядомага пляну электрыфікацыі СССР, мы дабіліся значных посьпехаў. Плян намячаў пабудову 20 цеплавых станцый (працуючых на вугалі, торфе) і дзесяці гідраэлектрастанцый (працуючых на сіле вады). Агульная магутнасьць гэтых станцый намячалася ў 1750 тысяч кілёват. Самы кароткі тэрмін выкананьня гэтай програмы быў намечаны ў 10 год. І тады ў партыі знайшліся опортуністы, якія лічылі гэты плян цалкам фантастычным, невыканальным. Пад канец 1930 г. было пабудавана 22 раённых электрастанцыі (часткова намечаных плянам, часткова плянам не намечаных). Будуецца—21 станцыя, запроектавана і будзе пабудавана да канца пяцігодкі—29 станцый.

Да канца 1931 г. магутнасьць раённых электрастанцый павінна дайсьці да 2300 тысяч кілёват. Такім чынам мы перавысім па выпрацоўцы электраэнэргіі намёткі пляну ГОЭЛРО.

Якія буйнейшыя электрастанцыі намі пабудаваны?

Волхаўская электрастанцыя ў раёне Ленінграду на рацэ Волхаве, магутнасьцю ў 56 тысяч кілёват. Кожны дзень гэтая станцыя экономіць нам 200 тысяч тон вугалю.

У Маскоўскай вобласьці—Шатурская станцыя. Гэта самая вялікая ў сьвеце станцыя з працуючых на тэрфе. Магутнасьць—136 тысяч кілёват, павялічваецца да 180 тысяч кілёват.

Кашырская станцыя—таксама пад Масквой—працуе на бурым падмаскоўным вугалі. У гэтым годзе дасягне 100 тысяч кілёват.

Ніжагародзкая электрастанцыя (на торфе). У гэтым годзе яна пашыраецца да 200 тысяч кілёват. Станцыя дае ток вялізарнай Балахнінскай папяровай фабрыцы, кардоннай фабрыцы, буйнейшым заводам Ніжагародзкага краю.

Сталінградзкая электрастанцыя (на штыбе)—48 тысяч кілёват, пашыраецца да 98 тысяч кілёват. Станцыя была пабудавана ў 15 месяцаў—рэкордны тэрмін, якога дагэтуль ня ведала наша электрабудаўніцтва. «Сталгрэс» дае ток Сталінградзскаму трактарнаму заводу.

Штэраўская станцыя на Украіне магутнасьцю ў 64 тысячы кілёват, у 1931 г. пашыраецца яшчэ на 88 тысяч. Першая пачала ўжываць на паліва штыб, які раней прападаў бяз усякай карысьці.

На Беларусі пабудавана каля Воршы раённая электрастанцыя імя «Сталіна», магутнасьцю 20 тысяч кілёват. Станцыя дае ток прамысловасьці Магілеву, Воршы, Віцебску і інш.

З тых станцый, якія зараз будуюцца, самай вялікай зьяўляецца Дняпроўская электрастанцыя на Украіне на рацэ Дняпро. Гэта будзе адна з самых магутных станцый ў сьвеце (560 тысяч кілёват—810 тысяч конскіх сіл). Увесну 1932 г. першыя дзьве машыны павінны даць ток, а да жніўня 1932 г. павінны быць гатовы яшчэ два, або тры, агрэгаты. Дняпроўская электрастанцыя будзе даваць самую танную энэргію—па поўкапейкі за кілёват-гадзіну (0,48 капейкі), у той час як сярэдняя кештоўнасьць току на нашых буйных станцыях складае 3 капейкі за кілёват-гадзіну.

Днепрабуд дасьць магчымасьць шырокай рэконструкцыі паўднёвага горнапрамысловага раёну, дасьць магчымасьць значна пашырыць работу вугальнай, мэталёвай, хэмічнай прамысловасьці. Днепрабуд, які ўздымае ўзровень вады ў Дняпры, і на якім будуць вялікія шлюзы,—зробіць Дняпро вялікай воднай звышмагістральлю (шляхам). Адначасова Днепрабуд дасьць магчымасьць абвадніць суседнія землі сельскагаспадарчага значэньня і створыць умовы для ўсебаковай тэхнічнай рэконструкцыі сельскай гаспадаркі Украіны.

Але тэмпы электрыфікацыі ўсё яшчэ адстаюць ад патрэб прамысловасьці.

Але пры ўсіх нашых посьпехах тэмпы электрыфікацыі нашай краіны ўсё яшчэ адстаюць ад патрэб нашай прамысловасьці. Выкананьне пяцігадовага пляну па прамысловасьці ідзе больш хуткімі тэмпамі, чым выкананьне пяцігодкі па электрабудаўніцтве і вырабе электрычнай энэргіі. Так, у 1931 г. агуловая продукцыя прамысловасьці павінна скласьці 25 млрд. руб. супроць 26 млрд., намечаных пяцігодкай для 1932/33г. Між тым, выпрацоўка электраэнэргіі ўсімі станцыямі (як раённымі, так і мясцовымі), павінна скласьці ў 1931 годзе толькі 12½—13 млрд. кілёват-гадзін, супроць 22 млрд. гадзін, намеченых на 1932/33 г. паводле пяцігодкі, прынятай V зьездам саветаў СССР; і супроць програмы ў 35 млрд. кілёват-гадзін паводле пляну, удасканаленага Дзяржплянам. XVI зьезд партыі з поваду гэтага вынес наступную пастанову: «Адзначаючы дыспропорцыю паміж прамысловым разьвіцьцём і забясьпечаньнем энэргіяй раду важнейшых раёнаў (Донбас, Кузбас, Ленінград, Масква, Ніжні-Ноўгарад, Урал), зьезд лічыць неабходным пашырыць сетку будаўніцтва электрастанцый і дабіцца рашучага пералому ў забясьпечаньні прадпрыемстваў электрычнасьцю».

Так абстаіць справа з электрыфікацыяй нашай краіны. Мы яшчэ здорава адсталі ад перадавых капіталістычных краін па ўзроўні выпрацоўкі электрычнай энэргіі. ПАЗШ выраблялі да крызісу 120—130 млрд. кілёват-гадзін. Але рухаемся мы наперад куды больш хуткімі тэмпамі, у той час як капіталізм затрымлівае разьвіцьцё тэхнікі.

Пры выкарыстаньні тых магчымасьцяй, якія нам дае дыктатура пролетарыяту, мы бязумоўна зможам выканаць задачу, пастаўленую ў свой час Леніным—«дагнаць і перагнаць перадавыя капіталістычныя краіны». «Мы адсталі ад перадавых краін на 50—100 год... Максымум у 10 год мы павінны перабегчы тую адлегласьць, на якую мы адсталі ад перадавых краін капіталізму» (Сталін).

Як мы павінны пераймаць заграначную тэхніку.

Ці павінны мы пераймаць тыя тэхнічныя дасягненьні, якія існуюць на захадзе? Ці павінны купляць там машыны, будаваць

ў сябе машыны паводле тыпу гэтых машын і г. д.? Вядома, павінны; тэхніка пакуль разьвіта на Захадзе куды лепш як у нас.

Але, па-першае, нам трэба раўняцца па самай перадавой тэхніцы. Пераймаць самыя апошнія, самыя новыя дасягненьні навукі. Браць за прыклад тыя фабрыкі і заводы, якія абсталяваны сапраўды паводле апошняга слова навукі. Трэба разумець, што нават ў самых перадавых краінах капіталізму, нават у Амэрыцы, дзякуючы таму, што капіталізм загнівае, на фабрыках і заводах ёсьць ўжо шмат ламачча, шмат старога абсталяваньня, старых мэтодаў працы.

Па-другое, далёка ня ўсё нават і перадавое можна пераймаць. У нас ужо ёсьць такія галіны гаспадаркі, у якіх мы перагналі перадавыя капіталістычныя краіны. Так у галіне сельскай гаспадаркі намі арганізаваны буйнейшыя саўгасы, якія ў шмат разоў перавышаюць паводле велічыні самыя буйныя амэрыканскія фэрмы. Ясна, што тут мы ня можам толькі пераймаць амэрыканскую тэхніку. У Амэрыцы найбольшае распаўсюджаньне мае маламоцны 15-сільны трактар. Ясна, што нам такія трактары не падыходзяць. Мы павінны вырабляць для нашай гаспадаркі больш магутныя трактары. Савецкая навука і займаецца зараз пытаньнем аб вынаходзтве трактара, які-б найбольш адпавядаў патрэбам нашай сельскай гаспадаркі. Такая-ж самая справа і з уборачнымі машынамі. Нам патрэбны ўжо і з кожным днём будуць усё больш патрэбны ўборачныя машыны (прыкладам, комбайны) большае магутнасьці і другога тыпу, чымся тыя, якія ўжываюцца за граніцай. Значыцца, ня толькі пераймаць нам трэба, але пераймаць з толкам, перарабляць па меры магчымасьці, разьвіваць далей, прыстасоўваць да нашых умоў.

Па-трэцяе,—мы павінны разумець, што нават тая-ж самая машына, якая ўжываецца на капіталістычнай фабрыцы, у нас можа і павінна даць куды большую карысьць. Мы ўжо прыводзілі прыклад з трактарам, які ў Амэрыцы працуе ня больш 600 гадзін, а ў нас да 2½ тысяч гадзін. Плянавае вядзеньне гаспадаркі, больш буйныя яе разьмеры ў некаторых галінах, работа мэтодамі соцыялістычнага спаборніцтва—дазваляюць выявіць ў машыне такія магчымасьці, аб якіх ня ведае капіталізм.

Гэтага якраз не разумелі ні правыя опортуністы, ні трацкісты. Для іх машына заўсёды была толькі машынай. Калі ў трактары 15 конскіх сіл, дык ужо, бачыце, даўно вядома, якую карысьць ён

можа даць, колькі ён можа працаваць. Больш з яго ня выцісьнеш. Гэта значыць,—лепш, чым пры капіталізьме, ужываць яго ня будзеш. Адгэтуль яны рабілі вывад, што калі ў нас тэхніка адсталая, калі ў нас куды менш трактароў, электрастанцый, машын, чым у Амэрыцы,—дык колектывізацыю праводзіць яшчэ рана. Яшчэ немагчыма закончыць пабудову фундаманту соцыялістычнага грамадзтва.

Троцкі ў 1930 г. пісаў: «З сялянскіх сох і з сялянскіх кляч, хаця-б аб'яднаных, нельга стварыць буйную сельскую гаспадарку, як з сумы рыбацкіх лодак нельга зрабіць параходу».

Думкі і правых і Троцкага па сутнасьці зводзіліся вось да чаго. Раней дагнаць і перагнаць перадавыя капіталістычныя краіны ў тэхнічных адносінах, а потым ўжо будаваць соцыялізм.

Гэта цалкам меншавіцкая, соцыял-дэмократычная тэорыя. Соцыял-дэмократы таксама гавораць, што ў адсталай краіне немагчыма пабудаваць соцыялізм. Што з гэтай прычыны пролетарыят мае права браць ўладу толькі ў перадавой краіне, дзе ёсьць ужо такая тэхніка, якая дае магчымасьць ў два дні організаваць соцыялістычную гаспадарку. (Дарэчы гаворачы, такой тэхнікі нідзе няма. Соцыял-дэмократы сваімі тэорыямі імкнуцца толькі ўтрымаць пролетарыят ад клясавай барацьбы, ад рэволюцыі).

Ясна, што гэтая тэорыя для нас шкодная. Да чаго яна вядзе? Яна прыводзіць, па-першае,—да сьляпога перайманьня капіталістычнай тэхнікі бяз усякай крытыкі, без пераробкі, без прыстасаваньня да тых соцыялістычных адносін, якія ў нас існуюць. Па-другое, гэтая тэорыя прыводзіць да адмаўленьня ад хуткіх тэмпаў колектывізацыі. Вось што тав. Сталін адказвае гэтым «тэорэтыкам». «З выгляду гэтыя колгасы,—гаворыць ён,—як быццам і не адрозьніваюцца, з пункту гледжаньня тэхнікі, ад дробнай сялянскай гаспадаркі (мала машын, мала трактараў). А між тым простае складаньне сялянскіх прыладаў у нетрах колгасаў дае такі эфэкт, аб якім ня марылі нашыя практыкі».

Але ня менш шкодным ухілам зьяўляюцца і такія погляды, што, уласна кажучы, тэхніка нам ня так ўжо і патрэбна, тэхніка ёсьць справа другарадная. Гэта—«левы» загіб. Рухацца наперад да поўнага пабудаваньня соцыялістычнага грамадзтва, замацоўваць і разьвіваць далей гаспадарку колгасу, усе больш і больш перавыхоўваць ў духу комунізму колгасьніка і такім чынам пасту-

кова зьнішчыць розьніцу паміж імі гарадзкім рабочым,—мы можам толькі бязупынна разьвіваючы тэхніку.—«Тэхніка ў пэрыод рэконструкцыі вырашае ўсё» (Сталін).

IV. Бальшавікі павінны аўладаць тэхнікай.

Каб кіраваць перадавой тэхнікай, патрэбны тэхнічныя веды побач з комуністычнымі мэтодамі працы.

Але мала таго, каб паставіць на фабрыцы новую замежную машыну, або нават яшчэ больш удасканаленую машыну ўласнага вырабу. Мала таго, каб даць колгасу трактар або комбайн. Трэба, каб наш рабочы і селянін-калгасьнік навучыліся абыходзіцца з гэтай перадавой тэхнікай. Каб яны не ламалі машын, каб яны разумелі, як машына працуе і як трэба выпраўляць непаладкі. Каб яны добра ведалі, як пабудавана машына і, значыцца, маглі ўвесь час уносіць прапановы аб палепшаньні яе ўжываньня, аб зьменах у яе конструкцыі.

Для гэтага нам патрэбны кадры кваліфікаваных рабочых, тэхнікаў, інжынэраў. Для гэтага і ўся рабочая маса павінна ўзьняць свае веды, павінна аўладаць тэхнікай.

Вялічэзны Сталінградзкі трактарны завод быў намі пабудаваны ў тэрмін больш хуткі за амэрыканскі. Але работа на новым заводзе доўгі час ня ладзілася. Ні рабочыя, ні тэхнікі, ні інжынэры ня ўмелі як сьлед абыходзіцца з новымі машынамі. А некаторыя з старых інжынэраў нават лічылі нявартым для сябе вучыцца ад амэрыканцаў. Толькі настойлівая тэхнічная вучоба, перайманьне практыкі амэрыканскіх інжынэраў, работа шматлікіх тэхнічных гурткоў, вячэрняга тэхнікуму і ВТНУ — побач з шырокім разгортваньнем соцспаборніцтва—прывялі да ліквідацыі прарываў.

А некаторыя з работнікаў трактарнага заводу дадумаліся нават і да такой тэорыі, што можна адмовіцца ад социялістычнага спаборніцтва. «Калі ў нас перадавая тэхніка, калі ў нас найлепшыя машыны, калі ў нас конвэер так організаваны, што кожны ў тэмпах работы залежыць ад машыны,—дык навошта нам спаборніцтва? Сама машына будзе падганяць рабочага».

Больш шкоднай тэорыі цяжка нават і прыдумаць. Гэта яскравы правы опортунізм, які ня бачыць аніякай розьніцы паміж нашай фабрыкай і фабрыкай капіталістычнай. У нас рабочы

не нявольнік машыны, а гаспадар машыны. Ён сьвядома організуе вытворчы процэс. І практыка паказала, што без спаборніцтва, без скразных брыгад, бяз шырокага разгортваньня вытворчых нарад і ініцыятывы рабочых, без правядзеньня ў жыцьцё рабочых прапаноў, завод і дагэтуль-бы ня вылез з прарываў.

Трэба пакончыць са шкоднай тэорыяй аб няўмешваньні ў тэхніку.

Як стаяла справа з аўладаньнем тэхнікай да нядаўняга часу? Справа стаяла так, што і партыйныя работнікі і гаспадарнікі, якія стаялі на чале прадпрыемства, і самі рабочыя лічылі, што тэхніка—гэта справа «спэцыяліста». «Ён інжынэр, ён павінен ведаць і ён адказвае. А мы ня ведаем і не адказваем». Пры такіх умовах гутаркі аб адзінаначальлі на прадпрыемстве так і заставаліся гутаркамі. Гаспадарнік, партыйны работнік у пытаньнях тэхнікі па сутнасьці быў толькі комісарам, контролёрам, а не сапраўдным кіраўніком. Такія парадкі захаваліся ад таго часу, калі пролетарыят толькі ўзяў уладу ў свае рукі, калі ў яго яшчэ ня было дастатковых ведаў. Тады хочаш ня хочаш трэба было карыстацца выключна работай буржуазнага «спэца» і ставіць да яго комісара. Зусім іншая справа цяпер. Цяпер мы можам вучыцца. Цяпер мы павінны побач з старымі спэцыялістамі падрыхтаваць ў масавым парадку новых спэцыялістаў з людзей рабочае клясы. Цяпер кожны партыйны работнік, кожны гаспадарнік павінен сам быць спэцыялістам, ведаць тэхніку сваёй справы.—«Бальшавікі павіны аўладаць тэхнікай. Пара бальшавікам самім стаць спэцыялістамі» (Сталін).

Вось што гаворыць аб гэтым тав. Сталін: «У нас ня рэдка думаюць, што кіраваць, гэта значыць падпісваць паперы. Гэта сумна, але гэта факт. Прычына тут заключаецца ў тым, што падпісваць паперы лягчэй, чым кіраваць вытворчасьцю... Год 10 назад быў даны лёзунг: «таму, што комуністы тэхнікі вытворчасьці, як сьлед, яшчэ не разумеюць, таму, што ім трэба яшчэ вучыцца кіраваць гаспадаркай, дык няхай старыя тэхнікі і інжынэры, спэцыялісты, вядуць вытворчасьць, а вы, комуністы ня ўмешвайцеся ў тэхніку справы, але, ня ўмешваючыся, вывучайце тэхніку, вывучайце навуку кіраваньня вытворчасьцю, не пакладаючы рук, каб потым стаць сумесна з адданымі нам спэцыялістамі сапраўднымі кіраўнікамі вытворчасьці, спраўднымі гаспадарамі справы». Такі быў лёзунг, а што атрымалася на справе. Другую частку гэ-

тай формулы адкінулі, бо вучыцца цяжэй, чым падпісваць паперы,—а першую частку формулы зрабілі нікчэмнай, вытлумачыўшы няўмешваньне як адмаўленьне ад вывучэньня тэхнікі вытворчасьці. Атрымалася глупства, шкоднае і небясьпечнае глупства, ад якога чым хутчэй вызвалімся, тым лепш». (Сталін—«Аб задачах гаспадарнікаў»).

Гэтая тэорыя няўмешваньня ў тэхніку была шкоднай праваопортуністычнай тэорыяй. Яна прыводзіла да агульнага, сьляпога давер'я да ўсіх старых спэцыялістаў. І гэтае давер'е, і гэтую тэхнічную няпісьменнасьць партыйцаў-кіраўнікоў частка тэхнічнай інтэлігенцыі выкарыстала для таго, каб шырока ўжываць шкодніцтва.

Асноўная прычына шкодніцтва—абвастрэньне клясавай барацьбы ў краіне. Няўмешваньне ў тэхніку спрыяла рабоце шкоднікаў.

У чым прычына шкодніцтва?

Асноўная прычына шкодніцтва ў тым абвастрэньні клясавай барацьбы ў краіне, якое мы маем з моманту пераходу да наступленьня на капіталістычныя элемэнты па ўсім фронце. Калі мы перайшлі да новай экономічнай політыкі, многія прадстаўнікі буржуазнай інтэлігенцыі, якія раней нават актыўна змагаліся супроць дыктатуры пролетарыяту, як быццам прымірыліся з савецкай уладай. Ім здавалася, што савецкая ўлада пайшла на ўступкі кулаку, нэпману, замежнаму капіталу. Што гэтыя ўступкі будуць ўсё пашырацца, капіталізм у Савецкім Саюзе будзе бязупынна расьці. Савецкая ўлада перародзіцца: з пролетарскай зробіцца кулацкай, буржуазнай.

З такой уладай можна працаваць, і нават працаваць сумленна. Бо ўсё роўна кожны крок наперад, усё разьвіцьцё вытворчых сіл у краіне, ёсьць толькі набліжэньне да капіталізму.

Але гэтыя думкі ня спраўдзіліся. Хутка стала ясна, што нэп ня прывёў да перараджэньня савецкай улады. Стала ясна, што пры нэпе мы пасьпяхова будуем соцыялізм, дабіліся павароту серадняка да колектывізацыі, перайшлі да політыкі ліквідацыі кулацтва як клясы. Тады гэтая контррэволюцыйная інтэлігенцыя стала спадзявацца не на перараджэньне савецкай улады, а выключна на інтэрвэнцыю з-за граніцы. Яна зьвязалася з замежным капіталам і організавла шкодніцтва, каб падарваць нашу

гаспадарку, затармазіць будаўніцтва соцыялізму, падрыхтаваць перамогу капіталу ў часе інтэрвэнцыі.

У чым выразілася шкодніцтва?

Найбольш небясьпечным было шкодніцтва ў галіне пляна-ваньня. Шкоднікі, седзячы ў плянавых органах, увесь час імкну-ліся складаць пляны, разьлічаныя на самыя слабыя тэмпы бу-даўніцтва. Гэта была асноўная лінія. Але іншы раз складаліся і яўна нерэальныя, няжыцьцёвыя пляны, разьлічаныя толькі на тое, каб пусьціць пыл у вочы і змарнаваць савецкія грошы.

Новыя фабрыкі і заводы плянаваліся так, каб на іх пабудову было затрачана больш грошай, чым гэта патрэбна і г. д. (Па-драбязна мы разьбярэм работу шкоднікаў у галіне плянаваньня ў наступнай гутарцы.

У чым выразілася работа шкоднікаў непасрэдна ў галіне тэх-нікі і навукі? Самай простай формай шкодніцтва было псаваньне мэханізмаў. Так, напрыклад, шахцінскія шкоднікі ламалі новыя машыны ў Донбасе; закуплялі за граніцай машыны без запасных частак; бракавалі, карыстаючыся нашай няпісьменнасьцю, зусім годныя машыны, або машыны, якім патрэбен быў невялікі рамонт. Кіруючы пабудовай фабрык, заводаў, электрастанцый, шкоднікі ўсяк затрымлівалі тэрміны будаўніцтва. Шкоднікі, з якіх частка была выдатнымі вучонымі, сьвядома скажалі самую на-вуку, абы толькі нашкодзіць савецкай уладзе.

Так, «сваю шкодніцкую дзейнасьць «Прампартыя» ажыць-цяўляла... шляхам адпаведнага накіраваньня дзейнасьці навукова-дасьледчых інстытутаў, як, напрыклад, цеплатэхнічнага, на чале якога стаяў Рамзін, або Інсторфу (Тарфяны інстытут), на чале якога стаяў таксама член «Прампартыі» В. Кірпічнікаў». (Пры-гавор Вярхсуду СССР па справе «Прампартыі»).

«Гады два назад справа ў нас была такая, што найбольш ква-ліфікаваная частка старой тэхнічнай інтэлігенцыі была заражана хваробай шкодніцтва. Больш таго, шкодніцтва складала тады своеасаблівую моду. Адны шкодзілі, другія пакрывалі шкодні-каў, трэція абмывалі рукі і трымалі нэўтралітэт, чацьвертыя хі-сталіся паміж савецкай уладай і шкоднікамі. Вядома, большасьць старой тэхнічнай інтэлігенцыі працягвала працаваць больш або менш лёяльна. Але гутарка ідзе не аб большасьці, але аб най-больш кваліфікаванай часьцы тэхнічнай інтэлігенцыі... Зразумела, што пры такім становішчы савецкая ўлада магла практыкаваць

толькі адну адзіную політыку ў адносінах старой тэхнічнай інтэлігенцыі,—політыку разгрому актыўных шкоднікаў, расслаеньня нэўтральных і прыцягненьня лёяльных.

Так было год—два назад.

Мы маем пэўныя прызнакі павароту тэй інтэлігенцыі, якая раней спачувала шкоднікам, у бок савецкай улады.

Ці можна сказаць, што мы маем зараз такую самую абстаноўку? Не, нельга гэтага сказаць. Наадварот, у нас склалася зараз зусім іншая абстаноўка. Пачаць з таго, што мы разьбілі і з посьпехам перамагаем капіталістычныя элемэнты гораду і вёскі. Вядома, гэта ня можа цешыць старую інтэлігенцыю. Зусім магчыма, што яны ўсё яшчэ выказваюць жаль сваім разьбітым сябром. Але ня бывае таго, каб спачуваючыя і, тым больш, нэўтральныя і тыя, што хістаюцца, добраахвотна згадзіліся падзяліць лёс сваіх актыўных сяброў, пасьля таго, як гэтыя апошнія пацярпелі непапраўную няўдачу. Далей, мы перамаглі збожжавыя цяжкасьці, і ня толькі перамаглі, але вывозім за граніцу такую колькасьць збожжа, якой яшчэ ніколі ня вывозілі за час існаваньня савецкай улады. Значыцца, адпадае і гэты «аргумант» тых, што хістаюцца. Далей, цяпер нават сьляпыя бачуць, што на фронце колгаснага і саўгаснага будаўніцтва мы напэўна перамаглі, дабіўшыся вялічэзных посьпехаў. Значыцца, самае галоўнае ў «арсэнале» старой інтэлігенцыі пайшло ў бяздоньне. Што тычыцца інтэрвэнцыяніцкіх надзей буржуазнай інтэлігенцыі, дык трэба прызнаць, што яны аказаліся пакуль, прынамсі,—домікам пабудаваным на пяску. Сапраўды, 6 год абяцалі інтэрвэнцыю і ніводнага разу не спрабавалі інтэрвэніяваць. Час прызнаць, што нашу празорлівую буржуазную інтэлігенцыю проста вадзілі за нос. Я ўжо не кажу аб тым, што самыя паводзіны актыўных шкоднікаў на вядомым судовым процэсе ў Маскве павінны былі разьвянчаць і сапраўды разьвянчалі ідэю шкодніцтва.

Зразумела, што гэтая новая абстаноўка не магла ня ўплываць на нашу старую тэхнічную інтэлігенцыю. Новая абстаноўка павінна была стварыць і сапраўды стварыла новыя настроі сярод старой тэхнічнай інтэлігенцыі. Гэтым, уласна кажучы, і тлумачыцца той факт, што мы маем пэўныя прызнакі павароту вядомай часткі гэтай інтэлігенцыі, якая раней спачувала шкоднікам,

у бок савецкай улады. Той факт, што ня толькі гэты слой старой інтэлігенцыі, але нават пэўныя ўчарашнія шкоднікі, значная частка ўчорашніх шкоднікаў, пачынае працаваць на радзе заводаў і фабрык за адно з рабочай клясай,—гэты факт бясспрэчна гаворыць аб тым, што паварот сярод старой тэхнічнай інтэлігенцыі ўжо пачаўся. Гэта ня значыць, вядома, што ў нас няма больш шкоднікаў. Не, ня значыць. Шкоднікі ёсьць і будуць, пакуль ёсьць у нас клясы, пакуль ёсьць капіталістычнае абкружэньне. Але гэта значыць, што калі значная частка старой тэхнічнай інтэлігенцыі, якая так ці інакш спачувала раней шкоднікам, павярнула цяпер у бок савецкай улады—актыўных шкоднікаў засталася невялікая колькасьць, яны ізоляваны і яны павінны будуць пайсьці на час у глыбокае падпольле.

Але з гэтага вынікае, што адпаведна павінна зьмяніцца і нашая палітыка ў адносінах старой тэхнічнай інтэлігенцыі. Калі ў пэрыод разгару шкодніцтва нашы адносіны да старой тэхнічнай інтэлігенцыі выражаліся галоўным чынам у палітыцы разгрому, дык цяпер, у пэрыод павароту гэтай інтэлігенцыі ў бок савецкай улады, нашы адносіны да яе павінны выражацца галоўным чынам у палітыцы прыцягненьня і клопату аб ёй. Было-б няправільна працягваць старую палітыку пры новых, зьмененых умовах. Было-б недарэчна разглядаць цяпер амаль ня кожнага спэцыяліста і інжынэра старой школы, як ня злоўленага злачынцу і шкодніка. «Спэцаедзтва» заўсёды лічылася і застаецца ў нас шкодным і ганебным зьявішчам. Такім чынам зьмяніць адносіны да інжынэрна тэхнічных сіл старой школы, праяўляць да іх больш увагі і клопатаў, сьмялей прыцягваць іх да работы,—вось задача». (Сталін.—Новая абстаноўка—новыя задачы гаспадарчага будаўніцтва).

У рабочае клясы СССР павінна быць уласная вытворча-тэхнічная інтэлігенцыя.

Але ці можам мы абыйсьціся аднэй старой тэхнічнай інтэлігенцыяй, нават калі яна і будзе сумленна працаваць на карысьць сацыялістычнага будаўніцтва.

Вядома не, размах нашага будаўніцтва патрабуе з кожным днём усё новых і новых тэхнічных кадраў. «Мы ўжо ня можам абыходзіцца тым мінімумам інжынэрна-тэхнічных і камандных сіл прамысловасьці, якімі мы абыходзіліся раней. Нам трэба ця-

пер забясьпечыць сябе ўтрая, у пяць разоў больш інжынэрна-тэхнічнымі і каманднымі сіламі прамысловасьці, калі мы сапраўды думаем ажыцьцявіць праграму соцыялістычнай індустрыялізацыі СССР. Але нам патрэбны ня ўсякія камандныя і інжынэрна-тэхнічныя сілы, нам патрэбны такія інжынэрна-тэхнічныя сілы, якія здольны зразумець політыку рабочае клясы нашай краіны, здольны засвоіць гэтую політыку і гатовы ажыцьцявіць яе сумленна. А што гэта значыць? Гэта значыць, што наша краіна ўступіла ў такую фазу разьвіцьця, калі рабочая кляса павінна стварыць сабе сваю ўласную вытворча-тэхнічную інтэлігенцыю, здольную абараняць яе інтарэсы ў вытворчасьці, як інтарэсы пануючай клясы.

Ніводная пануючая кляса не абыходзілася без сваёй уласнай інтэлігенцыі. Няма ніякіх падстаў сумнявацца ў тым, што рабочая кляса СССР таксама ня можа абыйсьціся без сваёй уласнай вытворча-тэхнічнай інтэлігэнцыі.

Савецкая ўлада ўлічыла гэта і адкрыла дзьверы вышэйшых навучальных установ па ўсіх галінах народнае гаспадаркі для людзей рабочае клясы. Вы ведаеце, што дзесяткі тысяч рабоча-сялянскай моладзі вучацца цяпер у вышэйшых навучальных установах. Калі раней, пры капіталізьме, вышэйшыя навучальныя ўстановы зьяўляліся монополіяй панічоў дык зараз, пры савецкім ладзе, рабоча-сялянская моладзь складае там пануючую сілу. Няма сумненьня, што мы атрымаем хутка з нашых навучальных устаноў тысячы новых тэхнікаў і інжынэраў, новых камандзіраў нашай прамысловасьці.

Але гэта толькі адзін бок справы. Другі-ж бок справы ў тым, што вытворча-тэхнічная інтэлігенцыя рабочай клясы будзе фармавацца ня толькі з людзей, якія прайшлі вышэйшую школу — яна будзе рэкрутавацца таксама з практычных работнікаў нашых прадпрыемстваў, з кваліфікаваных рабочых, з культурных сіл рабочай клясы на заводзе, на фабрыцы і шахце. Ініцыятары спаборніцтва, важакі ўдарных брыгад, практычныя ініцыятары працоўнага ўздыму, арганізатары работ на тых або іншых вучастках будаўніцтва,—вось новая праслойка рабочай клясы, якая і павінна складаць разам з таварышамі, якія прайшлі вышэйшую школу, ядро інтэлігенцыі рабочай клясы, ядро каманднага складу нашай прамысловасьці. Задача ў тым, каб не адціраць гэтых ініцыятыўных таварышоў, сьмялей вылучыць іх на камандныя пасады, даць ім магчымасьць праявіць свае арганізатарскія здоль-

насьці, даць ім магчымасьць папоўніць свае веды і стварыць ім адпаведныя абставіны, не шкадуючы на гэта грошай.

Сярод гэтых таварышоў ёсьць ня мала беспартыйных. Але гэта ня можа быць перашкодай для таго, каб сьмялей вылучыць іх на кіруючыя пасады. Наадварот, іменна ім, гэтым беспартыйным таварышом, трэба аддаваць асаблівую ўвагу, трэба вылучыць на командныя пасады, каб яны пераканаліся на справе, што партыя ўмее цаніць здольных і таленавітых работнікаў. Некаторыя таварышы думаюць, што на кіруючыя пасады на фабрыках, на заводах можна вылучыць толькі партыйных таварышоў. На гэтай падставе яны нярэдка адціраюць здольных і ініцыятыўных беспартыйных таварышоў, вылучаючы на першае месца партыйцаў, хаця і менш здольных і неініцыятыўных. Ня можа быць і гутаркі аб тым, што няма нічога больш недарэчнага і рэакцыйнага, чым такая, з дазволу сказаць, «політыка». Наўрад ці трэба даводзіць, што такой «політыкай» можна толькі дыскрэдытаваць партыю і адштурхнуць ад партыі беспартыйных рабочых. Наша політыка накіравана не на тое, каб ператварыць партыю ў замкнутую касту. Наша політыка накіравана на тое, каб паміж партыйнымі і беспартыйнымі рабочымі існавала атмосфэра «узаемнага давер'я», атмосфэра «узаемнай праверкі» (Ленін). Партыя наша моцная ў рабочай клясе, іменна тым, што яна праводзіць такую політыку.

Такім чынам, дабіцца таго, каб у рабочай клясы СССР была свая ўласная вытворча-тэхнічная інтэлігенцыя,—вось задача». (Сталін.—Новая абстаноўка—новыя задачы гаспадарчага будаўніцтва).

Вось гэту задачу, вось гэту неабходнасьць і магчымасьць стварэньня сваёй пролетарскай інтэлігенцыі, ў свой час зусім не разумелі правыя опортуністы. Правыя лічылі, з аднаго боку, што для выкананьня пяцігодкі нам ня хопіць кадраў. З другога боку, самі-ж тармазілі падрыхтоўку новых кадраў політыкай самацёку у гэтай справе.

Нашы абавязкі перад рабочай клясай СССР і перад сусьветным пролетарыятам патрабуюць яшчэ большага павялічэньня тэмпаў нашага будаўніцтва.

Нам трэба правесьці перабудову ўсёй нашай гаспадаркі, трэба падвесьці пад яе тэхнічную базу электрыфікацыі. Але ці абавяз-

ковы гэткія тэмпы будаўніцтва, гэткія тэмпы індустрыялізацыі краіны? Ці ня можна трошкі адпачыць, трошкі затрымаць тэмпы?

«Нельга зьніжаць тэмпы. Наадварот, па меры сіл і магчымасьцяй іх трэба павялічваць. Гэтага патрабуюць ад нас нашы абавязкі перад рабочымі і сялянамі СССР. Гэтага патрабуюць ад нас нашы абавязацельствы перад рабочай клясай усяго сьвету. Затрымаць тэмпы,—гэта значыць адстаць, а адсталых бьюць. Але мы ня хочам аказацца бітымі. Ці хочаце вы, каб наша соцыялістычная бацькаўшчына была біта і каб яна страціла сваю незалежнасьць?—А калі вы гэтага ня хочаце, вы павінны ў карацейшы тэрмін ліквідаваць яе адсталасьць і разьвіць сапраўдныя бальшавіцкія тэмпы ў справе будаўніцтва соцыялістычнай гаспадаркі. Іншых шляхоў няма. Вось чаму Ленін гаварыў у часе Кастрычніка: «Або сьмерць, або дагнаць і перагнаць перадавыя капіталістычныя краіны».

Мы адсталі ад перадавых краін на 50—100 год. Мы павінны перабегчы гэтую адлегласьць у 10 год. Або мы зробім гэта або нас самнуць.

Вось што нам дыктуюць нашы абавязацельствы перад рабочымі і сялянамі СССР.

Але ў нас ёсьць яшчэ другія, больш сур'ёзныя і больш важныя абавязацельствы. Гэта—абавязацельствы перад сусьветным пролетарыятам. Яны супадаюць з абавязацельствамі гэршага роду. Але мы іх ставім вышэй. Рабочая кляса СССР ёсьць частка сусьветнае рабочае клясы. Мы перамаглі ня толькі намаганьнямі рабочае клясы СССР, але і дзякуючы падтрыманьню сусьветнае рабочае клясы. Без такога падтрыманьня нас даўно-б расклявалі. Чым мы заслужылі гэткае падтрыманьне? Тым, што мы першыя кінуліся ў бой з капіталізмам, мы першыя ўстанавілі рабочую ўладу, мы першыя пачалі будаваць соцыялізм. Тым, што мы робім справу, якая ў выпадку посьпеху пераверне ўвесь сьвет і вызваліць ўсю рабочую клясу. А што патрабуецца для посьпеху? Ліквідацыя нашай адсталасьці. Разьвіцьцё высокіх бальшавіцкіх тэмпаў будаўніцтва. Мы павінны рухацца так, каб рабочая кляса ўсяго сьвету, гледзячы на нас, магла сказаць: вось ён, мой перадавы атрад, вось яна, мая ўдарная брыгада, вось яна, мая рабочая ўлада, вось яна, мая бацькаўшчына,—яны робяць сваю справу, нашу справу,—падтрымаем іх супроць капіталістаў і раздуем справу сусьветнай рэволюцыі. Ці павінны мы апраўдаць на-

дзеі сусьветнае рабочае клясы, выканаць нашыя абавязацельствы перад ёй? Так, павінны, калі мы ня хочам сябе зганьбіць.

Гэткія нашы абавязацельствы, унутраныя і міжнародныя. Вы бачыце, што яны дыктуюць нам бальшавіцкія тэмпы разьвіцьця» (Сталін.—Аб задачах гаспадарнікаў).

У нашай краіне ёсьць усё ўмовы для таго, каб у тэрмін ня большы за 10 год дагнаць і перагнаць капіталістычныя краіны.

Якія гэта ўмовы?

Гэта перш за ўсё наяўнасьць вялізарных прыродных багацьцяў. Наша краіна займае $^1/_6$ частку сьвету. Мы маем вялікія паклады вугалю, жалеза, нафты. У нас ёсьць бавоўна і хлеб. У нас приступлена да распрацоўкі шэрагу такіх прыродных багацьцяў, аб якіх царская Расія нават і ня ведала (кузьнецкі вугаль, хібінскія апатыты—натуральнае ўгнаеньне для сельскай гаспадаркі і г. д.).

Мы прыступаем нават да выпрацоўкі гумы з цэлага шэрагу расьлін, якія ёсьць ў СССР. Раней нават і ня ведалі, што з гэтых расьлін можна выраблять гуму.

Другая ўмова—гэта наяўнасьць дыктатуры пролетарыяту. А дыктатура пролетарыяту—ёсьць ўлада такой клясы, якая сапраўды хоча і можа выкарыстаць усе гэтыя багацьці на карысьць рабочых і працоўнага сялянства.

А калі гэта так, дык ёсьць і трэцяя ўмова, каб «дагнаць і перагнаць». Гэтую ўладу падтрымліваюць самыя шырокія колы рабочых і сялян. Аб гэтым гаворыць хваля социялістычнага спаборніцтва і ўдарніцтва. Аб гэтым гаворыць рашучы паварот сялянства на шлях колектывізацыі.

Калі ў нас дыктатура пролетарыяту, зьнішчана панаваньне буржуазіі, дык у нас няма ўсіх тых хвароб, на якія хварэе капіталізм, і аб якіх мы ўжо гаварылі (крызісы, беспрацоўе, анархія). У нас плянавая гаспадарка. Гэта ёсьць чацьвертая ўмова для вырашэньня пытаньня «дагнаць і перагнаць».

І ўрэшце ў нас ёсьць моцная комуністычная партыя, здольная стаць на чале энтузіязму працоўных мас, якая праводзіць правільную ленінскую лінію ў нашым будаўніцтве, якая здольна даць рашучы адпор і правым, і «левым» опортуністам.

Чаго-ж нам не стае?

«Не стае толькі ўменьня выкарыстаць па-сапраўднаму гэтыя магчымасьці. А гэта залежыць ад нас. Толькі ад нас... Бальшавікі павінны аўладаць тэхнікай... Нам засталося нямнога, вывучыць

тэхніку, аўладаць навукай, і, калі мы зробім гэта, у нас пойдуць гэткія тэмпы, аб якіх зараз мы не адважваемся і марыць. І мы гэта зробім, калі захочам гэтага па-сапраўднаму».

ПЫТАНЬНІ ДЛЯ ПАЎТАРЭНЬНЯ.

1. Што садзейнічала разьвіцьцю тэхнікі пры капіталізьме?
2. Чаму капіталізм у сучасны пэрыод перашкаджае разьвіцьцю тэхнікі?
3. Чаму ў Савецкім Саюзе тэхніка можа разьвівацца вялізарнымі тэмпамі?
4. Якое значэньне мае для нас электрыфікацыя і чаму плянавая электрыфікацыя немагчыма пры капіталізьме?
5. Якія прычыны выклікалі шкодніцтва і спрыялі яму?
6. Чаму нам патрэбна, каб „у рабочае клясы СССР была свая ўласная вытворча-тэхнічная інтэлігенцыя“ (Сталін)?
7. У чым выражаліся правыя і „левыя“ памылкі ў адносінах да старых спэцыялістаў і ў пытаньні аб разьвіцьці тэхнікі ў Савецкім Саюзе?
8. Чаму нам патрэбна „дагнаць і перагнаць“ капіталістычныя краіны, і якія ўмовы ёсьць у нас для пасьпяховага выкананьня гэтай задачы?
9. Што робіцца на вашым прадпрыемстве для ажыцьцяўленьня лёзунгу: — „Бальшавікі павінны аўладаць тэхнікай“?

ЛІСТОК ПРОПАГАНДЫСТА.

Тэма «Тэхніка капіталістычная і соцыялістычная і задача бальшавікоў аўладаць тэхнікай» зьяўляецца па програме першапачатковай школы ў горадзе пятай тэмай. Па програме вясковай школы—шостай тэмай.

Тэма разьлічана на падвойны лік гадзін: на дзевяць-дзесяць гадзін у залежнасьці ад падрыхтаванасьці слухачоў. Даны артыкул напісаны па програме гарадзкой школы. Програме вясковай школы ён ня зусім адпавядае, але, вядома, за адсутнасьцю іншага матэрыялу можа быць выкарыстаны і на вёсцы. Рэдакцыя часопісу «Ленінская Вучоба» прыме захады да таго, каб у бліжэйшыя часы даць артыкул і па вясковай програме. У залежнасьці ад падрыхтаванасьці аўдыторыі заняткі могуць быць організаваны розным чынам. Пры сярэдня падрыхтаваных слухачох,—самастойная прапрацоўка ўсяго артыкулу, а потым гутарка—конфэрэнцыя па ўсёй тэме. Пры слабай падрыхтаванасьці аўдыторыі тэму можна разьбіць на дзьве часткі. Прыблізна: чытаньне, а потым гутарка па першых двух разьдзелах; другім разам—чытаньне і гутарка па астатніх двух разьдзелах. Для найбольш падрыхтаваных слухачоў можна падабраць дадатковую літаратуру з тых газэтных артыкулаў, якія ўказаны для пропагандыста. Асабліва рэкомэн-

дуецца артыкул Ільліна—аб партконфэрэнцыях па аўладаньні тэхнікай. Можна даць прапрацаваць прамову Сталіна.

Ніжэй падаецца перапіс літаратуры, якой пропагандыст можа карыстацца для падрыхтоўкі да занядкаў.

*) „Правда" — № 236, 27-VIII-31 г. Рубінштэйн — Долой электричество.
„ — № 255, 5-IX-31 г. „ — Смена вех Генры Форда.
*) „ — № 262, 22-IX-31 г. „ — Основные задачы технической политики.
„ — № 220, 11-VIII-31 г. „ — Буржуазная наука под знаком кризиса.
„ — № 226, 17-VIII-31 г. Даклад Рудзутака на конфэрэнцыі ІТР.
*) „ — № 206, 28-VII-31 г. Ільлін — О партконференциях по овладению техникой.

*) Сьцяпанаў — Электрификация СССР. Разьдзелы II, III, IV і V. Калі ёсьць час ня кепска прачытаць усю кніжку.

*) Бачароў і Іоанісіяні — Гісторыя клясавай барацьбы ў XVIII — XIX стагодзьдзі, вып. 1, раз. I. Прамысловы пераварот у Англіі.

*) Сталін — Аб задачах гаспадарнікаў.

*) „ — Новая абстаноўка — новыя задачы гаспадарчага будаўніцтва.

Вольфсон і Гак — Нарысы гістарычнага матэрыялізму. Выданьне 1931 г. раз. V — Вытворчасьць, вытворчыя сілы і вытворчыя адносіны.

Міглонаў — Марксыцкая гісторыя тэхнікі, як прадмет выкладаньня. (Даклад у Комакадэміі. Выдана брошурай — 1931 г.).

Зоркаю адмечана літаратура, з якой рэкомэндуецца знаёміцца ў першую чаргу.

ЗЬМЕСТ

ДЗЯРЖВЫДАВЕЦТВА БЕЛАРУСІ

1931